

วิวัฒนาการและโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์

ความหมายของคำว่า ธนาคารพาณิชย์

คำว่า ธนาคาร ที่ใช้กันอยู่ในทุกวันนี้มาจากคำว่า ธนสนธิกับอาคาร ซึ่งหมายถึง ที่ทำการค้าเงิน⁽¹⁾

ในภาษาอังกฤษ คำว่าธนาคาร ตรงกับคำว่า "Bank" สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า "Banco" เป็นภาษาอิตาเลียนแปลว่า ม้านั่ง (Bench) พ่อค้าชาวยิวในประเทศอิตาลีได้ใช้ม้านั่งเหล่านี้เป็นสถานที่ดำเนินธุรกิจการค้าเงินซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการดำเนินธุรกิจธนาคารในปัจจุบันนี้ ในที่สุดคำว่า "Banco" จึงเปลี่ยนมาเป็นคำว่า "Bank" ซึ่งใช้กันมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ได้ให้ความหมายของคำว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยไว้ดังนี้

มาตรา 4 "ธนาคารพาณิชย์" หมายความว่า ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์และหมายความรวมถึงสาขาของธนาคารต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ด้วย

"การธนาคารพาณิชย์" หมายความว่า การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น (ก) ให้สินเชื่อ (ข) ซื้อขายตั๋วแลกเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด (ค) ซื้อขายเงินปรีวรรตต่างประเทศ

มาตรา 9 ทวิ "นอกจากการธนาคารพาณิชย์แล้ว ธนาคารพาณิชย์อาจกระทำธุรกิจที่เกี่ยวกับหรือเนื่องจากการธนาคารพาณิชย์หรือธุรกิจอื่น เป็นประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์

(1) ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, พิมพ์ครั้งที่ 2

(พระนคร: สหการพิมพ์ 2498), หน้า 479.

พึงกระทำ เช่น การเรียกเก็บเงินตามตั๋วเงิน การรับอาวัลตั๋วเงิน การรับรองตั๋วเงิน การออกเช็คหรือออปฺเรติคหรือการค้าประกันหรือธุรกิจทำนองเดียวกันด้วยก็ได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย แต่จะประกอบการค้าหรือธุรกิจอื่นใดมิได้"

จากพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กฎหมายของประเทศไทยได้ให้คำจำกัดความของคำว่าธนาคารพาณิชย์ไว้แน่นอนต่างจากระบบการธนาคารอังกฤษซึ่งไม่ได้ให้คำจำกัดความที่แน่นอนตามกฎหมายว่าธนาคารพาณิชย์คืออะไร ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วได้อธิบายว่า ธนาคาร คือ สถานที่ที่รับฝากเงินเพื่อจุดประสงค์ที่จะนำเงินนั้นไปให้กู้ยืมโดยได้รับดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทน และเงินที่รับฝากไว้นั้นจะต้องจ่ายคืนให้แก่ผู้ฝากเงินเมื่อผู้ฝากเงินต้องการ (A place where money is deposited for the purpose of being lent out at interest, returned by exchange, disposed of to profit, or to be drawn again as the owner shall call for it) (2)

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น Bank Holding Company, Act of 1956 ได้ให้คำจำกัดความของธนาคารไว้ว่า หมายถึงสถาบันใด ๆ ที่ตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐใดรัฐหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา The District of Columbia อาณาเขตโคอาณาเขตหนึ่ง (Territory) ของประเทศสหรัฐอเมริกา Puerto Rico, Guam, American Sampa หรือ The Virgin Islands ซึ่งประกอบธุรกิจดังต่อไปนี้ (1) รับฝากเงินที่ผู้ฝากเงินมีสิทธิตามกฎหมายที่จะถอนเงินได้เมื่อต้องการ และ (2) ให้กู้ยืมเงินเพื่อการพาณิชย์ (3)

(2) Reference Division Central office of Information, British Banking and other Financial Institutions (London: Her Majesty's Stationery Office., 1974), p.4.

(3) The Board of Governors of the Federal Reserve System, Federal Reserve Act (As amended through 1971), p.110.

โดยสรุปแล้ว ธนาคารพาณิชย์คือสถาบันที่ดำเนินการรับฝากเงินจากบุคคล
 ทั่ว ๆ ไป บริษัท ห้างร้าน และองค์การต่าง ๆ เป็นต้น และนำเงินที่ได้จากการรับ
 ฝากเงินนั้นไปลงทุนหลายประโยชน์โดยการให้กู้ยืม นอกจากนี้ยังอาจให้บริการแก่ลูกค้าใน
 ด้านอื่น ๆ อันเป็นประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์ควรกระทำหรือได้รับการอนุมัติจากกฎหมายของ
 ประเทศนั้นให้กระทำได้ อาทิเช่น การให้บริการทางด้านการต่างประเทศ การให้เช่าตู้നിရိယ
 การดูแลรักษาผลประโยชน์ให้ลูกค้า เป็นต้น

วิวัฒนาการของธุรกิจธนาคาร

ธุรกิจธนาคารเป็นกิจการที่เก่าแก่ปรากฏขึ้นพร้อมกับชีวิตของสังคมในระยะเริ่ม
 แรกของโลก และได้มีวิวัฒนาการมาเป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นผลของการใช้ประโยชน์และ
 ความชำนาญที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น จากการค้นคว้าและสำรวจในสมัยปัจจุบันทำให้ทราบว่าธนาคาร
 ที่เก่าแก่ที่สุดคือ "อารามแดงแห่งอูรุก" ในแถบตะวันออกกลาง (Temple Rouge d'
 Ourouk) ซึ่งถูกสร้างขึ้นในสมัยราว 3,500 ปีก่อนสมัยพระเยซู นักบวชของอารามนี้เป็น
 ผู้ให้กู้ยืมเงินแก่สิกร พ่อค้า นักโทษที่ต้องการพ้นโทษ และทำสที่ทองการเป็นอิสระ จาก
 หลักฐานต่าง ๆ ที่ค้นพบปรากฏว่าอารามได้มีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาห้องที่ในบริเวณของรอบ ๆ
 อารามนั้นด้วย(4)

สำหรับธุรกิจธนาคารในประเทศไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ได้มีวิวัฒนาการมาอย่างไรจะแบ่งกล่าวเป็นช่วงตามระยะเวลาดังต่อไปนี้

ก. ศตวรรษที่ 17 (ค.ศ. 1601 - 1700)

1. ประเทศอังกฤษ

พ่อค้าชาวยิวหรือที่เรียกกันว่าชาวลอมบาร์ด (Lombards) เดิมมี
 ถิ่นฐานอยู่ในประเทศอิตาลีทางตอนเหนือ ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศอังกฤษ เมื่อราว

(4) เมธี ตูลยจินดา, การเงินและการธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ 3 (พระนคร : กรุงเทพมหานคร
 การพิมพ์ 2520), หน้า 304, 309.

ศตวรรษที่ 14 โดยตั้งถิ่นฐานในกรุงลอนดอน ณ ถนนลอมบาร์ด พ่อค้าพวกนี้นับเป็นพวกแรกที่ได้นำเอาธุรกิจการธนาคารเข้ามาเผยแพร่ในประเทศอังกฤษ โดยการดำเนินกิจการให้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยที่สูง รับแลกเปลี่ยนเงินตราและรับจัดการเรื่องการเงินในการค้าระหว่างประเทศ โดยใช้ตัวเงินเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ บรรดาช่างทองในประเทศอังกฤษเห็นว่าวิธีการของพ่อค้าชาวลอนบาร์ดเป็นวิธีการที่ดีจึงได้นำวิธีการเหล่านั้นมาใช้

ในค่านประวัติศาสตร์ของประเทศอังกฤษ การดำเนินงานของช่างทองคือคณำเนิกของธุรกิจการธนาคาร สาเหตุเนื่องจากประชาชนที่มีทองไว้ในครอบครองเกิดความหวาดกลัวว่าทองจะถูกขโมยจึงนำทองไปฝากไว้กับช่างทองซึ่งมีตู้ปรีภัยที่มั่นคง ช่างทองจะออกใบรับให้ผูฝากทองเป็นหลักฐานและจะคืนทองให้ทันทีที่ผู้ฝากทองนำไปรับนั้นมาขึ้นแสดง ต่อมาใบรับของช่างทองจึงกลายเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการชำระหนี้ระหว่างกันโดยลูกหนี้จะมอบใบรับให้เจ้าหนี้ซึ่งเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทองของตนให้เป็นการชำระหนี้ ใบรับของช่างทองจะถูกโอนเปลี่ยนมือกันไปเป็นทอด ๆ จนกว่าจะมีผู้นำไปแสดงต่อช่างทองเพื่อขอรับทองกลับคืนไป ช่างทองพบว่ามีคนจำนวนไม่มากนักที่นำไปรับมาขอรับทองคืน ทำให้มีทองบางส่วน

ยังคงอยู่กับช่างทองไว้เป็นเวลานาน ๆ ช่างทองได้เริ่มนำทองส่วนที่เก็บไว้นี้ออกให้กู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ยจากผูู้ ธุรกิจการให้กู้ยืมทำกำไรให้ช่างทองอย่างงาม ช่างทองจึงเริ่มให้คอกเบี้ยแก่ผู้ฝากทองเพื่อดึงดูดให้มีผู้นำทองมาฝากไว้นาน ๆ และสามารถนำออกให้กู้ยืมได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นธุรกิจที่ช่างทองดำเนินงานอยู่ในขณะนั้นจึงเปรียบได้กับธุรกิจของธนาคารพาณิชย์นั่นเอง

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในศตวรรษนี้เป็นระยะของการอพยพจากดินแดนในทวีปต่าง ๆ เข้ามาจับจองที่ดินตั้งรกรากในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้คนส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจนจึงเกิดภาวะการขาดแคลนเงินตราขึ้นภายในประเทศ พวกที่มีเงินได้ทำการเปิดดำเนินธุรกิจการให้กู้ยืมเงินโดยใช้ที่ดินเป็นหลักประกัน เรียกว่า Land Bank การดำเนินธุรกิจนี้ลักษณะนี้ยังมีไม่มากนัก เป็นการดำเนินงานที่ไม่มั่นคงมีความเสี่ยงต่อการล้มละลายเนื่องจากขาดความชำนาญและหลักประกันซึ่งได้แก่ที่ดินมีมูลค่าไม่แน่นอน อย่างไรก็ตามการดำเนินธุรกิจ เช่นนี้ทางบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกกลับได้รับความเชื่อถือจากประชาชนมากทั้งนี้เพราะได้รับอิทธิพล

ทางด้านความรู้ความชำนาญจากทางทวีปยุโรปซึ่งอยู่คนละฝั่งมหาสมุทร

ข. ศตวรรษที่ 18 (ค.ศ. 1701 - 1800)

1. ประเทศอังกฤษ

ธุรกิจธนาคารของช่างทองในประเทศอังกฤษได้วิวัฒนาการไปเป็นธนาคารเอกชน (Private Bank) ซึ่งเกิดจากการรวมทุนกันเป็นหุ้นส่วนดำเนินการรับฝากเงินและให้กู้ยืม ธนาคารเอกชนมีข้อจำกัดที่ว่าจะมีหุ้นส่วนได้ไม่เกิน 6 คน จึงเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถขยายการดำเนินงานออกไปได้เพราะเงินทุนไม่พอเพียง ทำให้ธนาคารบางแห่งประสบปัญหาทางด้านการเงินอย่างหนักและบางแห่งถึงกับล้มละลาย ดังนั้นการพัฒนาธุรกิจธนาคารของประเทศอังกฤษในระยะนี้จึงเป็นไปอย่างเชื่องช้า

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลังจากได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1776 แล้ว ธุรกิจธนาคารเริ่มพัฒนามากขึ้น แนวความคิดในการตั้งธนาคารเกิดขึ้นในระหว่างสงครามปฏิวัติของอเมริกา Robert Morris เป็นผู้คิดริเริ่มที่จะให้มีการตั้งธนาคารขึ้นเพื่อให้กู้ยืมแก่รัฐสภา (Continental Congress) ในปี ค.ศ. 1781 ได้มีการจัดตั้งธนาคารแห่งแรกเกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐเพนซิลเวเนีย คือ The Bank of North America (ถูกซื้อกิจการโดย The First Pennsylvania Banking and Trust Company ในปี ค.ศ. 1929) ธนาคารแห่งนี้ให้บริการทั้งรัฐบาลและเอกชน และได้กลายเป็นศูนย์กลางของแหล่งเงินฝากและแหล่งการให้กู้ยืมของประเทศ

ในปี ค.ศ. 1784 ได้มีธนาคารตั้งขึ้นใหม่อีก 2 ธนาคารคือ The Bank of Massachusetts และ The Bank of New York ซึ่งเป็นธนาคารที่มีการบริหารงานดีและประสบผลสำเร็จทั้งทางด้านหาเงินฝากและการให้กู้ยืม ธนาคารอีกแห่งหนึ่งที่ควรจะกล่าวถึงคือ The First Bank of The United States ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1791 ภายใต้การจดทะเบียนจากรัฐบาลกลาง (Federal Chartered) ธนาคารนี้ตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

มั่นคง

ก) ออกเงินตราและพยายามทำให้ระบบเงินตรามีเสถียรภาพ

ข) ให้บริการธนาคารแก่สาธารณชนทั่วไป

ค) กำเนินงานทางด้านการเงินให้กับรัฐบาล

จะเห็นได้ว่า The First Bank of The United States ได้ให้บริการแก่ทั้งรัฐบาลและเอกชน แต่ได้เลิกล้มไปในปี ค.ศ.1811 เนื่องจากได้รับการแทรกแซงอิทธิพลทางการเมืองของฝ่ายที่ถูกขัดผลประโยชน์

ค. ศตวรรษที่ 19 (ค.ศ.1801 - 1900)

1. ประเทศอังกฤษ

ในระยะนี้ธุรกิจธนาคารในประเทศอังกฤษได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ในปี ค.ศ.1826 รัฐบาลได้ออกกฎหมายอนุญาตให้จัดตั้งธนาคารในรูปบริษัทมหาชน (Public Company) เรียกว่า Joint - Stock Bank ลักษณะที่สำคัญของ Joint - Stock Bank คือมีเงินทุนประกอบด้วยเงินค่าหุ้น ผู้ถือหุ้นสามารถโอนหรือขายหุ้นของตนได้ ในปี ค.ศ.1841 จึงปรากฏว่ามี Joint - Stock Bank ทั้งหมดในประเทศอังกฤษถึง 115 แห่งด้วยกัน⁽⁵⁾

ถึงแม้ว่าการจัดตั้งธนาคารในรูปของ Joint - Stock Bank จะดีกว่าแบบธนาคารเอกชนในด้านที่ว่า ธนาคารสามารถจัดหาทุนได้มากกว่าจึงสามารถขยายการดำเนินงานได้มากขึ้นก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าการขยายตัวของธนาคารประเภทนี้ยังไม่มากเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจที่ขยายตัวออกไป ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดในทางกฎหมายที่มีต่อธนาคารประเภทนี้ ผู้บริหารธนาคารจึงหาหนทางใหม่ในการขยายการดำเนินงานโดยการรวมตัวกันระหว่างธนาคารในปลายศตวรรษที่ 19 ธนาคารเล็ก ๆ ถูกซื้อกิจการโดยธนาคาร

(5) D.P. Whiting, Elements of Banking, The M&E Handbook Series (London : Macdonald & Evans., 1976), p. 53.

ใหญ่เพื่อให้มีการดำเนินงานครอบคลุมไปทั่วประเทศทำให้การธนาคารพาณิชย์เริ่มมีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

สถานการณ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจาก The First Bank of The United States เลิกล้มไปใน ค.ศ. 1811 ได้มีธนาคารใหม่ตั้งขึ้นอีกมากมาย ธนาคารเหล่านี้เป็นธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการได้โดยรัฐบาลประจำรัฐ (State Chartered) เรียกว่า State Banks ธนาคารใหม่ ๆ เหล่านี้มีการดำเนินงานที่ไม่ดีอีกทั้งฐานะทางการเงินไม่มั่นคง จึงเกิดความต้อการที่จะให้ตั้งธนาคารใหม่ที่มีฐานะมั่นคงมากกว่าและช่วยรักษาเสถียรภาพของระบบเงินตราภายในประเทศ ดังนั้นในปี 1816 The Second Bank of The United States จึงเกิดขึ้นมีอำนาจหน้าที่และการบริหารงานที่คล้ายคลึงกับ The First Bank of The United States ซึ่งได้ทำหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ในการให้กู้ยืมแก่บุคคล ธุรกิจ รัฐต่าง ๆ (States) รัฐบาลกลาง (Federal Government) และรับฝากเงินจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ทั่วไป และทำหน้าที่หลายอย่างในฐานะธนาคารกลาง เช่น รับฝากเงินของรัฐบาล ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกระทรวงการคลังในการดำเนินงานทางด้านการเงิน ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ทำหน้าที่ควบคุมการออกตั๋วเงินและปริมาณการปล่อยสินเชื่อของ State Banks อีกด้วย⁽⁶⁾ การดำเนินงานของ The Second Bank of The United States ประสบผลสำเร็จอย่างดี ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการแต่กลับได้รับการคัดค้านและต่อต้านจากบรรดา State Banks ทั้งหลาย เนื่องจากธนาคารนี้ได้กลายเป็นคู่แข่งชั้นที่สำคัญในการให้กู้ยืมและการออกตั๋วเงิน ประชาชนต่างหันมาใช้บริการและกู้ยืมจาก The Second Bank of The United States มากกว่า State Banks อย่างไรก็ตามธนาคารดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องเลิกล้มไปในปี 1841 ด้วยเหตุผลอย่างเดียวกันกับ The First Bank of

(6) Eli Shapiro; Ezra Solomon and William L. White, Money and Banking, 5th ed. (Holt, Rinehart and Winston., 1968), p.158-159.

The United States

ในระยะนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคของการเจริญเติบโตของ State Banks และในขณะเดียวกัน เป็นยุคที่ธุรกิจการธนาคารตกต่ำที่สุดเท่าที่เคยเป็นมาในระบบประวัติศาสตร์การธนาคารของสหรัฐอเมริกา จำนวน State Banks เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย รัฐบาลรัฐสนับสนุนให้ธนาคารเปิดดำเนินการได้ถึงแม้จะมีทุนไม่เพียงพอเพื่อต้องการให้ธนาคารนั้น ๆ ให้อยู่แก่โครงการที่รัฐสนับสนุน ธนาคารบางธนาคารดำเนินการโดยบุคคลเพียงคนเดียวหรือห้างหุ้นส่วน ดังนั้นการบริหารงานและการดำเนินงานจึงไม่รอบคอบและรัดกุมเพียงพอเป็นผลให้เกิดการปลอมแปลงเอกสารทางการเงินของธนาคาร นอกจากนี้การปฏิบัติเกี่ยวกับการกู้ยืมไม่เหมาะสมมีการควบคุมไม่เพียงพอ ธนาคารปิดกิจการกลายเป็นสิ่งธรรมดาสำหรับประชาชนในยุคนั้นจนเรียกได้ว่าเป็นยุคของ Wildcat Banking ซึ่งหมายถึงธนาคารที่ไม่มั่นคง (ค.ศ. 1836 - 1863)

เนื่องจากสถานการณ์ทางด้านการธนาคารโดยทั่วไปอยู่ในสภาพที่ไม่ดีนัก ธนาคารบางแห่งและรัฐบาลประจำรัฐบางรัฐได้พยายามหามาตรการต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงระบบการธนาคารของประเทศแต่ไม่ได้ผล ในปี 1863 รัฐบาลกลางจึงเข้ามามีบทบาทโดยออกกฎหมายให้มีการจัดตั้งธนาคารโดยได้รับการจดทะเบียนอนุญาตจากรัฐบาลกลางขึ้น เรียกว่า National Banks ธนาคารประเภทนี้เป็นธนาคารที่มีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่แก้ไขข้อบกพร่องของการธนาคารที่ผ่านมา มีความมั่นคงและปลอดภัยโดยเฉพาะกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับเรื่องการออกตั๋วเงิน

3. ประเทศไทย

ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีระบบการธนาคาร เกิดขึ้นก่อนประเทศไทยเป็นเวลานานประมาณ 250 ปี (ค.ศ. 1601 - 1851) ทั้งนี้เพราะ กอนสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ค.ศ. 1851 - 1868) นั้น ประเทศไทย ไม่ได้ทำการค้าขายหรือติดต่อกับต่างประเทศเลย หลังจากที่พระองค์ได้ทรงเปิดประตูการค้า กับประเทศในซีกโลกตะวันตก การค้าระหว่างประเทศได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมีการส่งสินค้าออกไปยังต่างประเทศมากมาย และในขณะเดียวกันได้มีการส่งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาใน

ประเทศไทยด้วย ความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการของธนาคารในการอำนวยความสะดวก
ทางด้านการค้าจึงเกิดขึ้น ประเทศอังกฤษ เป็นประเทศแรกที่ตั้งธนาคารพาณิชย์ในประเทศ
 ไทยในปี ค.ศ. 1888 คือ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ (Hongkong and Shanghai
Banking Corporation Ltd.) ทั้งนี้เพราะประเทศอังกฤษทำการค้าขายกับประเทศไทย
 เป็นจำนวนมากในระยะนั้นจึงต้องการเปิดธนาคารเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพ่อค้าของคน
 ต่อมาในปี ค.ศ. 1894 ได้เปิดธนาคารขึ้นอีกเป็นธนาคารที่สองคือ ธนาคารชาร์เตอร์ด
(Chartered Bank) ส่วนธนาคารแห่งที่สามเป็นของประเทศฝรั่งเศส คือ ธนาคาร
แห่งอินโดจีน (Banque de L' Indochine) ซึ่งเปิดดำเนินงานในปี ค.ศ. 1897

ง. ศตวรรษที่ 20 (ค.ศ. 1901 - 1979)

1. ประเทศอังกฤษ

ในกอนต้นศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงที่การค้าเงินงานธุรกิจธนาคาร
 ในประเทศอังกฤษก้าวหน้าและก่อให้เกิดผลกำไรมากที่สุด มีการนำวิธีการใหม่ ๆ ทางด้าน
 การธนาคารมาใช้เพื่อดึงดูดให้ได้เงินฝากมากที่สุดและกระตุ้นให้มีการกู้ยืมมากขึ้น เช่น ให้อุ
 กุยืมในอัตราที่ต่ำที่สุด เป็นต้น ธนาคารทุกธนาคารพยายามที่จะขยายการค้าเงินงานโดยการ
 เปิดสาขาขึ้นเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ยังไม่ทันกับความเจริญเติบโตของธุรกิจ
 ธนาคารเป็นผลให้เกิดมีการรวมตัวกันระหว่างธนาคารทั้งในเมืองและในชนบทเพื่อที่จะ
 ขยายกิจการของตนออกไปให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้จนกระทั่งระบบการธนาคารในประเทศ
 อังกฤษถูกครอบครองโดยธนาคารใหญ่ ๆ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกัน 5 ธนาคาร เรียกว่า
 The Big Five และมีธนาคารขนาดเล็กอีก 6 ธนาคาร เรียกว่า Little Six
 (ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อธนาคาร The Big Five และ Little Six ของประเทศ
 อังกฤษ)

การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการรวมตัวกันระหว่างธนาคาร
 ทำให้ธุรกิจธนาคารในประเทศอังกฤษตกอยู่กับธนาคารกลุ่มใหญ่ ๆ เหล่านี้ ซึ่งมีสาขา
 อยู่ทั่วประเทศ ควบคุมระบบการธนาคารได้ทั่วทั้งในอังกฤษและเวลส์ ในระยะนี้การค้าเงิน

งานของธนาคารได้มีการพัฒนาและขยายตัวขึ้นมาก มีการดำเนินงานด้านอื่น ๆ เพื่อให้บริการแก่ลูกค้า อาทิเช่น การเช่าซื้อ การประกันภัยและการลงทุน เป็นต้น และที่น่าสนใจคือการนำบริการทางค่านคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ ส่วนทางด้านต่างประเทศได้เปิดสาขาหรือตัวแทนขึ้นดำเนินกิจการธนาคารในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงในทำนองเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นในสกอตแลนด์ (Scotland) และไอร์แลนด์เหนือ (Northern Ireland) ด้วย

เป็นระยะเวลาานกว่า 50 ปี ที่ระบบการดำเนินธุรกิจธนาคารตกอยู่ในอิทธิพลของ The Big Five โดยไม่มีการเคลื่อนไหวในการรวมตัวกันของธนาคารอีกเลย จนกระทั่งในปี ค.ศ.1968 จึงเกิดความพยายามที่จะรวมตัวกันอีกครั้งระหว่างธนาคารทั้ง 11 แห่งนี้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดการประหยัด และสามารถที่จะแข่งขันกับธนาคารต่างชาติได้ อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญที่จะอนุมัติให้ธนาคารรวมตัวกันได้หรือไม่โดยพิจารณาว่าการรวมตัวนั้น ๆ จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสาธารณชนหรือไม่ จึงปรากฏว่าธนาคารบางธนาคารได้รับอนุมัติให้รวมกันได้และบางธนาคารไม่ได้รับอนุมัติให้รวมกัน กลุ่มของธนาคาร The Big Five และ Little Six จึงเปลี่ยนไปเป็น The Big Four ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมธุรกิจธนาคารของประเทศอังกฤษมาจนกระทั่งในปัจจุบันนี้

(ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อธนาคาร The Big Four ของประเทศอังกฤษจัดลำดับตามปริมาณเงินฝาก ณ วันที่ 31 ธันวาคม 1978)

เป็นที่น่าสังเกตว่า การรวมตัวกันมิใช่จะสิ้นสุดลงเมื่อเกิด The Big Four ขึ้น การรวมตัวยังปรากฏว่ามีอยู่แต่เป็นการรวมตัวทางแนวนอน (Horizontal Integration) กับบริษัทอื่น ๆ ที่ดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการธนาคาร เช่น การเช่าซื้อ (Hire Purchase) การซื้อขายลูกหนี้ (Factoring) และอื่น ๆ อีกเพื่อให้มีบริการมากมายหลายชนิดในการสนองความต้องการของลูกค้าและสามารถแข่งขันกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่น ๆ ได้

ตารางที่ 1

แสดงรายชื่อธนาคาร The Big Five และ Little Six ของประเทศอังกฤษ

The Big Five	Little Six
<ol style="list-style-type: none"> 1. Barclay Bank Ltd. 2. Lloyds Bank Ltd. 3. Midland Bank Ltd. 4. National Provincial Bank Ltd. 5. Westminster Bank Ltd. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Coutts & Co. 2. District Bank Ltd. 3. Glyn Mill & Co. 4. Martins Bank Ltd. 5. National Bank Ltd. 6. Williams Deacon's Bank Ltd.

แหล่งที่มา : F.E. Perry, The Elements of Banking, (London : Methuen & Co., 1975), p. 54.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2

แสดงรายชื่อธนาคาร The Big Four ของประเทศอังกฤษจัดลำดับตามปริมาณเงินฝาก
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 1978 (ปอนด์)

ชื่อธนาคาร	ปริมาณเงินฝาก	ปริมาณเงินให้กู้ยืม	สินทรัพย์รวม
1. Barclay Bank Ltd.	20,841,000,000	16,944,000,000	23,884,000,000
2. National Westminster Bank Ltd.	20,228,200,000	14,068,000,000	22,183,600,000
3. Midland Bank Ltd.	13,825,000,000	9,467,000,000	15,550,000,000
4. Lloyds Bank Ltd.	13,521,000,000	9,996,000,000	14,763,000,000

แหล่งที่มา : ธนาคารไทยธนุ จำกัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
002860

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

การดำเนินการธนาคารในรูป National Banks ของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้รับความนิยมจากนักธนาคารเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะการดำเนินการธนาคารในลักษณะของ State Banks ซึ่งจดทะเบียนรับอนุญาตจากรัฐมีการดำเนินงานที่เป็นอิสระมากกว่าและมีข้อจำกัดน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารที่เป็น National Banks แต่อย่างไรก็ตาม National Banks มักจะมีขนาดโดยเฉลี่ยใหญ่กว่า State Banks

ในปี 1921 จำนวนธนาคารในประเทศสหรัฐอเมริกามีประมาณ 30,000 ธนาคาร⁽⁷⁾ ธนาคารที่มีกิจการก้าวหน้าและกว้างขวางมีไม่มากนัก จึงเกิดการเคลื่อนไหวในการรวมตัว (merger) กันขึ้นระหว่างธนาคารที่ดำเนินงานอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีธนาคารใหม่ ๆ เกิดขึ้นบ้างก็ตามปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1966 มีธนาคารพาณิชย์เพียง 13,700 แห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดการรวมตัวกันของธนาคารมีดังนี้⁽⁸⁾

ก) ต้องการมีสาขาเพิ่มมากขึ้นเพื่อจะได้ขยายการดำเนินงานออกไปได้อย่างกว้างขวาง

ข) ธนาคารที่มีความมั่นคงซื้อกิจการของธนาคารที่ไม่มีความมั่นคงเพื่อป้องกันไม่ให้ธนาคารที่ไม่มั่นคงต้องล้มละลาย

ค) เป็นวิธีการที่รวดเร็วในการขยายขอบข่ายของงาน ตัวอย่างเช่น ธนาคาร ก ดำเนินธุรกิจเฉพาะรับฝากประจำและให้กู้ยืม ธนาคาร ข ดำเนินธุรกิจในการรับฝากออมทรัพย์ ให้กู้ยืมและให้บริการในการดูแลผลประโยชน์แก่ลูกค้า (Trust Business) เมื่อธนาคาร ก และธนาคาร ข รวมตัวกันไม่ว่าวิธีใดก็ตาม ย่อมจะได้ธนาคารแห่งเดียวที่มีขอบข่ายการดำเนินงานที่กว้างขึ้น

(7) Ibid., p. 69.

(8) Ibid., p. 76-88.

ง) การรวมตัวกันเป็นทางที่จะเพิ่มเงินทุนและเงินฝากของธนาคาร สามารถให้บริการได้ดียิ่งขึ้น

จ) การเคลื่อนย้ายแหล่งที่อยู่ของประชาชนและแหล่งอุตสาหกรรมจากเมืองไปสู่ชนบท ทำให้ธนาคารต้องติดตามลูกค้าไปโดยรวมตัวกับธนาคารที่ตั้งอยู่ตามเขตชนบทนั้น ๆ

ฉ) ความต้องการที่จะลดต้นทุนต่อหน่วยในการดำเนินงานโดยขยายขนาดของธุรกิจให้ใหญ่ขึ้น

การรวมตัวกันของธนาคารในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวกันโดยการซื้อกิจการธนาคารที่ดำเนินงานอยู่แล้ว (Merger) หรือโดยการถือหุ้นส่วนใหญ่ในอีกธนาคารหนึ่ง (Consolidate) ก็ทำให้ผลดีในด้านการประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าการตั้งสำนักงานธนาคารขึ้นใหม่โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านการก่อสร้าง การแต่งตั้งโยกย้าย และการรับสมัครพนักงานใหม่ เป็นที่น่าสังเกตว่าการรวมตัวนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในทุก ๆ รัฐของประเทศ แต่จะเกิดขึ้นในรัฐที่กฎหมายอนุญาตให้มีระบบธนาคารสาขาเท่านั้น เช่น มลรัฐแคลิฟอเนียร์ มลรัฐนิวยอร์ก เป็นต้น ส่วนในบางรัฐ เช่น มลรัฐอิลลินอยส์ มลรัฐเท็กซัส กฎหมายของรัฐไม่ให้มีระบบธนาคารสาขา สำนักงานของธนาคารจะต้องอยู่ภายในศึก ตึกเดียวเท่านั้น ดังนั้นการรวมตัวย่อมทำไม่ได้

อย่างไรก็ดีปรากฏว่าการรวมตัวของธนาคารในระยะที่ผ่านมายังเกิดขึ้นมากเป็นผลให้จำนวนธนาคารในประเทศสหรัฐอเมริกาลดลงมากกว่า 50% ประชาชนส่วนใหญ่มีความหวั่นวิตกว่าการรวมตัวกันจะไม่หยุดยั้งจนกระทั่งก่อให้เกิดความไม่เหมาะสมแก่วงการธนาคาร ดังนั้นรัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทโดยการออกกฎหมายห้ามธนาคารรวมตัวกันโดยไม่ได้รับอนุญาต (The Bank Merger Act)

ประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวงการธนาคารมาก จากการเก็บข้อมูลของธนาคารกลางเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 1976 ปรากฏว่ามีจำนวนธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด 14,991 ธนาคาร เป็น

National Banks จำนวน 4,722 ธนาคาร State Banks จำนวน 10,269 ธนาคาร
 ธนาคารที่จัดว่าเป็นธนาคารขนาดใหญ่ที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคนิคและมีธุรกิจครอบคลุม
 บริเวณการค้าทั้งในประเทศและนอกประเทศในขณะนี้ 5 ธนาคาร เรียกว่า The Top
 Five

ตารางที่ 3

แสดงรายชื่อธนาคาร The Top Five ของประเทศสหรัฐอเมริกาจัดลำดับตามปริมาณเงินฝาก
 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 1978 (,000,000 ดอลลาร์)

ชื่อธนาคาร	ปริมาณเงินฝาก	ปริมาณเงิน เทกยูม	สินทรัพย์รวม
1. Bank of America NT & SA	76,795	48,083	92,987
2. Citibank N.A.	61,115	54,051	87,191
3. The Chase Manhattan Bank N.A.	48,546	38,692	61,172
4. Manufacturers Hanover Trust Company	32,409	23,645	40,606
5. Morgan Guaranty Trust Company of New York	28,603	19,171	38,536

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ประเทศไทย

หลังจากได้มีการจัดการธนาคารพาณิชย์เกิดขึ้นในประเทศไทยในปลายศตวรรษที่ 19 การธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยได้เริ่มขยายตัวขึ้นเป็นลำดับ ในระยะเริ่มแรกจนกระทั่งถึงระยะเวลาสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศไทยมีธนาคารพาณิชย์เกิดขึ้นทั้งหมด 12 ธนาคารด้วยกัน (ตารางที่ 4 แสดงรายชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1888 - 1941) จากธนาคารทั้งหมด 12 ธนาคาร 7 แห่งเป็นสาขาของธนาคารต่างประเทศคือ สาขาของธนาคารประเทศอังกฤษ 3 แห่ง สาขาธนาคารประเทศจีน 2 แห่ง สาขาธนาคารประเทศฝรั่งเศส 1 แห่ง และสาขาธนาคารประเทศญี่ปุ่น 1 แห่ง สำหรับธนาคารอีก 5 แห่ง ถึงแม้จะเป็นธนาคารของคนไทยแต่มีผู้บริหารเป็นชาวต่างชาติทั้งสิ้น เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ ดำเนินธุรกิจภายใต้การจัดการของชาวเยอรมัน

ฉะนั้นในระยะเริ่มแรกของการธนาคารพาณิชย์จึงกล่าวได้ว่าตกอยู่ในมือของชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวยุโรป ดังนั้นระบบการดำเนินงานส่วนใหญ่จึงได้รับอิทธิพลอย่างมากจากธนาคารในประเทศยุโรปซึ่งเป็นรากฐานเบื้องต้นของระบบการธนาคารในประเทศไทยมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ การดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่ของธนาคารในระยะนี้เป็นการค้าเงินธุรกิจเกี่ยวกับการให้กู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการส่งสินค้าเข้าและการส่งสินค้าออกระหว่างประเทศไทยและประเทศในทวีปยุโรปซึ่งได้แก่ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และเยอรมัน นอกจากนี้ยังมีการทำธุรกิจเกี่ยวกับการส่งเงินออกจากประเทศไทยไปยังประเทศจีน (สาธารณรัฐประชาชนจีน) ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการโดยธนาคารที่มีผู้บริหารเป็นชาวจีน

ในช่วงเวลาของสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1941 - 1945) มีการเปลี่ยนแปลงในระบบการธนาคารในประเทศไทยจากการธนาคารที่มีการดำเนินงานหรือมีเจ้าของเป็นชาวต่างชาติมาเป็นการธนาคารที่ดำเนินงานโดยคนไทย สาเหตุเนื่องจากธนาคารต่างชาติถูกยึดและปิดการดำเนินงานในระหว่างสงครามเนื่องจากธนาคารเหล่านี้เป็นธนาคารของกลุ่มประเทศสัมพันธมิตรซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศญี่ปุ่นซึ่งเข้ามามีอำนาจในประเทศไทยขณะนั้น คนต่างชาติที่มีความชำนาญไม่ได้ทำงานอีกต่อไป ดังนั้นคนไทยจึงเข้าไป

ทำงานแทนที่ นอกจากนี้ผลของการเกิดสงครามทำให้แบบแผนการค้าของไทยเปลี่ยนแปลงจากการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปมาทำการค้าขายกับประเทศญี่ปุ่นจึงเกิดความต้องการใช้บริการจากธนาคารเพิ่มขึ้นมากมาย ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนให้คนไทยตั้งธนาคารขึ้นเอง สิ่งเหล่านี้เป็นผลให้ธุรกิจการธนาคารเจริญรุ่งเรืองขึ้นเพราะเป็นธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลกำไรเป็นอย่างมาก ในระยะนี้มีธนาคารเกิดขึ้นใหม่อีก 5 ธนาคาร (ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1941 - 1945)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง เศรษฐกิจของประเทศเริ่มมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นเนื่องจากต่างชาติต้องการซื้อสินค้าจากประเทศไทยมากขึ้น เช่น ยาง ฝ้าย และข้าว ซึ่งเป็นผลให้มีธนาคารใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้บริการแก่พ่อค้า ในระหว่างปี ค.ศ. 1946 - 1955 มีธนาคารของคนไทยเกิดขึ้น 5 ธนาคาร และสาขาของธนาคารต่างประเทศ 5 แห่ง (ตารางที่ 6 แสดงรายชื่อธนาคารพาณิชย์และสาขานานาชาติต่างประเทศที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ระหว่าง ค.ศ. 1946 - 1955)

กิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเริ่มขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ หลังจาก ค.ศ. 1955 เป็นต้นมา มีการดำเนินงานเป็นอิสระและก้าวหน้าไปไกลกว่าสาขาของธนาคารต่างประเทศที่เปิดดำเนินงานภายในประเทศ เริ่มมีการตั้งสาขาขึ้นมากมายในต่างจังหวัดและขยายการดำเนินงานออกไปเป็นการให้บริการหลาย ๆ ประเภทนอกจากการส่งเงินไปต่างประเทศและการให้กู้ยืม เพื่อการส่งสินค้าเข้าส่งสินค้าออก ที่สำคัญคือ ธนาคารพาณิชย์เริ่มเข้ามามีบทบาทในระบบการเงินของประเทศมากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีจำนวนธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด 30 ธนาคาร เป็นธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศไทย 16 ธนาคาร และเป็นสาขานานาชาติต่างประเทศ 14 ธนาคาร (ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อธนาคารพาณิชย์และจำนวนสำนักงานใหญ่และสาขาที่กำลังปฏิบัติการอยู่ในปัจจุบัน ตั้งแต่ ค.ศ. 1888 - 1978)

(ตารางที่ 8 แสดงรายชื่อธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจลัดับตามปริมาณเงินฝาก ณ วันที่ 31 ธันวาคม 1978)

ตารางที่ 4

แสดงรายชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1888 - 1941

ชื่อธนาคาร	ปีจัดตั้ง
1. ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้	1888
2. ธนาคารชาร์เตอร์ด	1894
3. ธนาคารแห่งอินโดจีน	1897
4. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	1906
5. ธนาคารซีไอทอง จำกัด	1909
6. ธนาคารกวางตุ้ง จำกัด	1919
7. ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด	1920
8. ธนาคารหวังหลี่จิ้น จำกัด	1933
9. ธนาคารตันเปงซุน จำกัด	1934
10. ธนาคารโยโกฮามาสเปซี จำกัด	1936
11. ธนาคารเอเซีย	1939
12. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	1941

แหล่งที่มา : Paul Sithi-Amruai, Finance and Banking in Thailand

(Thailand : Thai Wattana Panich, 1964), p. 33.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5

แสดงรายชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1941 - 1945

ชื่อธนาคาร	ปีจัดตั้ง
1. ธนาคารมณฑล จำกัด	1942
2. ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการ จำกัด	1944
3. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	1944
4. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	1945
5. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	1945

แหล่งที่มา : Paul Sithi-Amnuai, Finance and Banking in Thailand,
(Thailand : Thai Wattana Panich, 1964), p. 63.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6

แสดงรายชื่อธนาคารพาณิชย์และสาขาของธนาคารต่างประเทศที่เกิดขึ้นในประเทศไทย
ระหว่าง ค.ศ. 1946 - 1955

ชื่อธนาคาร	ปีที่จัดตั้ง
1. ธนาคารแห่งประเทศไทย	1947
2. ธนาคารอินเดียเอ็นไอเอเวอร์ชีส์ จำกัด	1947
3. ธนาคารแหลมทอง จำกัด	1948
4. ธนาคารไทยทุน จำกัด	1949
5. สหธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด	1949
6. ธนาคารฮอลันดา	1949
7. ธนาคารแห่งอเมริกา	1949
8. ธนาคารเกษตร จำกัด	1950
9. ธนาคารศรีนคร จำกัด	1950
10. ธนาคารมิตรชยุ จำกัด	1952

แหล่งที่มา : Paul Sithi-Amnuai, Finance and Banking in Thailand,
(Thailand : Thai Wattana Panich, 1964), p. 82.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7

รายชื่อธนาคารพาณิชย์และจำนวนสำนักงานใหญ่และสาขาที่ก่อดังปฏิบัติการอยู่ในปัจจุบัน

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1888-1978 (พ.ศ. 2431-2521)

ลำดับ ที่	ชื่อธนาคาร		ตั้งขึ้นเมื่อวัน เดือน ปี	จำนวนสำนักงานใหญ่และสาขา	
	ไทย	อังกฤษ		ในประเทศ	ต่างประเทศ
	<u>ธนาคารที่จดทะเบียนภายในประเทศ</u>	<u>Banks Incorporated in Thailand</u>			
1	ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	The Siam Commercial Bank Ltd.	1 เมษายน 1906	98	
2	ธนาคารหวังหลี จำกัด	Wang Lee Bank Ltd.	11 ตุลาคม 1933	5	
3	ธนาคารมหานคร จำกัด	First Bangkok City Bank Ltd.	2 สิงหาคม 1934	49	
4	ธนาคารเอเชีย จำกัด	The Bank of Asia Ltd.	2 ตุลาคม 1939	22	
5	ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	The Siam City Bank Ltd.	24 พฤษภาคม 1941	97	
6	ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด	The Bangkok Bank of Commerce Ltd.	18 พฤศจิกายน 1944	116	
7	ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	Bangkok Bank Ltd.	10 ธันวาคม 1944	204	12
8	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	Bank of Ayudhya Ltd.	1 เมษายน 1945	125	
9	ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	The Thai Farmers Bank Ltd.	8 มิถุนายน 1945	193	2
10	ธนาคารแหลมทอง จำกัด	The Laem Thong Bank Ltd.	20 ธันวาคม 1948	3	
11	สหธนาคาร จำกัด	The Union Bank of Bangkok Ltd.	11 มีนาคม 1949	61	
12	ธนาคารไทยธนุ จำกัด	The Thai Danu Bank Ltd.	8 เมษายน 1949	14	
13	ธนาคารศรีนคร จำกัด	Bangkok Metropolitan Bank Ltd.	21 สิงหาคม 1950	52	
14	ธนาคารทหารไทย จำกัด	The Thai Military Bank Ltd.	8 พฤศจิกายน 1957	55	
15	ธนาคารเอเชียทรัสต์ จำกัด	The Asia Trust Bank Ltd.	20 ตุลาคม 1965	24	
16	ธนาคารกรุงไทย จำกัด	The Krung Thai Bank Ltd.	14 มีนาคม 1966	161	

ตารางที่ 7(ก)

ลำดับ ที่	ชื่อธนาคาร		ตั้งขึ้นเมื่อวันที่	เดือน	ปี	จำนวนสำนักงานใหญ่และสาขา	
	ไทย	อังกฤษ				ในประเทศ	ต่างประเทศ
	<u>ธนาคารที่ตั้งขึ้นโดยสาขาของธนาคาร</u>						
	<u>ต่างประเทศ</u>						
	<u>Bank Incorporated Abroad</u>						
1	ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ จำกัด	The Hongkong & Shanghai Banking Corp Ltd.	2	ธันวาคม	1888	2	
2	ธนาคารชาร์เตอร์ด	The Chartered Bank			1894	3	
3	ธนาคารแห่งอินโดจีน	Banque de L'Indochine et de Suez	27	กุมภาพันธ์	1897	2	
4	ธนาคารซีไอที จำกัด	Four Seas Communications Bank Ltd.	21	กรกฎาคม	1909	1	
5	ธนาคารกวางตุ้ง จำกัด	The Bank of Canton Ltd.	3	มกราคม	1921	1	
6	ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด	Mercantile Bank Ltd.		มกราคม	1923	2	
7	ธนาคารสากลพาณิชย์แห่งประเทศไทย จำกัด	The International Commercial Bank of China	10	ตุลาคม	1947	1	
8	ธนาคารภารตะโอเวอร์ซีส์ จำกัด	Bharat Overseas Bank Ltd.	23	ธันวาคม	1947	1	
9	ธนาคารแห่งอเมริกา	Bank of America NT. & SA.	1	ธันวาคม	1949	1	
10	ธนาคารมิทซูบิ จำกัด	The Mitsui Bank Ltd.	22	พฤศจิกายน	1952	2	
11	ธนาคารแห่งโตเกียว จำกัด	The Bank of Tokyo Ltd.	29	มิถุนายน	1962	1	
12	ธนาคารเชสแมนแฮตตัน	The Chase Manhattan Bank, NA.	1	มกราคม	1964	1	
13	ธนาคารสหมาเลย์ัน จำกัด	United Malayan Banking Corp. Ltd.	28	กุมภาพันธ์	1964	1	
14	ธนาคารยุโรปเอเชีย	European Asian Bank	3	กรกฎาคม	1978	1	

แหล่งที่มา : ฝ่ายวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 8

แสดงรายชื่อธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจัดลำดับตามปริมาณเงินฝาก

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 1978

(000 บาท)

ชื่อธนาคาร	ปริมาณเงิน ฝาก	ปริมาณเงิน ให้กู้ยืม	สินทรัพย์รวม
1. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	60,331,449	22,296,081	88,791,121
2. ธนาคารกรุงไทย จำกัด	26,699,008	20,200,482	31,040,182
3. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	20,375,119	18,764,047	24,963,296
4. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	10,597,561	9,155,998	13,536,339
5. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	10,069,994	10,014,873	14,615,482
6. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	7,158,954	5,815,532	8,889,087
7. ธนาคารศรีนคร จำกัด	7,022,759	7,493,367	11,164,110
8. ธนาคารกรุงเทพพาณิชยการ จำกัด	6,579,259	5,666,063	8,176,803
9. ธนาคารมหานคร จำกัด	5,553,089	5,697,110	8,161,308
10. ธนาคารทหารไทย จำกัด	4,770,541	4,258,686	6,108,412
11. ธนาคารเอเชียทรัสต์ จำกัด	4,129,380	2,752,955	5,030,014
12. ธนาคารเอเชีย จำกัด	3,719,873	3,221,352	4,868,617
13. สหธนาคาร จำกัด	3,088,789	2,601,154	4,233,323
14. ธนาคารไทยธนุ จำกัด	1,676,495	1,650,382	2,268,708
15. ธนาคารแหลมทอง จำกัด	1,078,933	1,071,165	1,454,534
16. ธนาคารหวังหลี จำกัด	457,384	753,877	993,268

แหล่งที่มา : ธนาคารไทยธนุ จำกัด

การจัดตั้งธนาคารพาณิชย์

✓ การจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจะตั้งขึ้นได้ก็แต่ในรูปของบริษัทมหาชนจำกัด และโดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ค่าขออนุญาตจะต้องมีรายการตามที่รัฐมนตรีกำหนดและจะดำเนินการเพื่อจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี เมื่อได้จดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชนจำกัดแล้วให้บริษัทมหาชนจำกัดนั้นแจ้งการจดทะเบียนเพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบการธนาคารพาณิชย์⁽⁹⁾ /

ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนตามกฎหมายไทยจะต้องมีคำว่าธนาคารนำหน้า ตามด้วยชื่อของธนาคารและลงท้ายด้วยคำว่าจำกัด ตัวอย่างเช่น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารไทยทนุ จำกัด เป็นต้น

ในประเทศไทยอังกฤษธนาคารพาณิชย์จะถูกกล่าวถึงในนามของ The Joint-Stock Banks จัดตั้งขึ้นเป็นบริษัทมหาชนจำกัด (Public Company) ตามกฎหมายบริษัท (Company Act) 1948 ของประเทศอังกฤษ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาการขอจดทะเบียนจัดตั้งธนาคารแตกต่างออกไปจากประเทศไทยและประเทศอังกฤษ ด้วยเหตุที่ระบบการเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นการปกครองระบอบมลรัฐ อำนาจในการปกครองแยกเป็นอำนาจของรัฐบาลกลาง (Federal Government) และรัฐบาลประจำมลรัฐ (State Government) จึงมีผลให้การจดทะเบียนประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ทำได้สองทางคือ

ก) การขอจดทะเบียนภายใต้กฎหมายของรัฐบาลประจำมลรัฐ (State Chartered) ธนาคารพาณิชย์ประเภทนี้เรียกว่า State Banks การประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์จะต้องได้รับการอนุมัติจาก State Banking Authority

(9) พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522, มาตรา 5 ภายใต้มังคัม มาตรา 5 จัตวา และมาตรา 5 เบื้อง.

ข) การขอจดทะเบียนภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลาง (National Chartered) ธนาคารพาณิชย์ประเภทนี้เรียกว่า National Banks การประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์จะต้องได้รับการอนุมัติจาก Comptroller of the Currency

การตัดสินใจว่าจะดำเนินการธนาคารพาณิชย์ในรูปแบบ National Banks หรือ State Banks ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้ถือหุ้น การจัดองค์การ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างไรก็ดี การดำเนินงานในรูปแบบของ State Banks เป็นที่นิยมมากกว่า National Banks ด้วยเหตุผลดังนี้

1) กฎหมายของรัฐบาลกลางกำหนดให้ National Banks ฝากเงินจำนวนหนึ่งเป็นเงินสดสำรองโดยไม่ได้รับดอกเบี้ยไว้ ณ ธนาคารกลาง ในขณะที่รัฐส่วนมากอนุญาตให้ใช้เงินฝากในธนาคารอื่นและหลักทรัพย์ระยะสั้นเป็นสำรองของ State Banks ได้ อีกทั้งสำรองของบางรัฐก็ยังคงอยู่ในอัตราส่วนที่ต่ำกว่าสำรองของ National Banks ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสำรองของ State Bank ก่อให้เกิดรายได้ในขณะที่เงินทุนของ National Banks ต้องจมอยู่โดยไม่ได้รับผลประโยชน์

2) เงินทุนเริ่มแรกในการตั้งธนาคารในรูปแบบของ State Banks ต่ำกว่าของ National Banks

3) ข้อบังคับในการลงทุน การกู้ยืม และข้อบังคับเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของ National Banks เข้มงวดกว่าข้อบังคับของ State Banks

แม้ว่าการดำเนินงานในรูปแบบของ State Banks จะมีความเป็นอิสระในการใช้เงินทุนและการหารายได้มากกว่า National Banks ก็ตาม แต่ปรากฏว่าประชาชนกลับมีความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของ National Banks มากกว่าเพราะมีความเห็นว่า National Banks มีการดำเนินงานที่มั่นคงอันเนื่องมาจากการมีข้อบังคับในการดำเนินงานที่เข้มงวดกว่า State Banks จึงเป็นผลให้ National Banks มีขนาดโดยเฉลี่ยใหญ่กว่า State Banks แม้ว่าจำนวนธนาคารจะมีน้อยกว่า State Banks ก็ตาม

✓ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมธนาคารพาณิชย์ ได้แก่

การธนาคารพาณิชย์นับว่าเป็นกิจการค้าขายอันกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยหรือความผาสุกแห่งสาธารณชน เป็นแหล่งระดมทุนที่สำคัญของประเทศเพื่อนำเงินทุนนั้นไปใช้ในทางที่จะอำนวยประโยชน์แก่การพัฒนาเศรษฐกิจให้มากยิ่งขึ้น ความปลอดภัยมั่นคงในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์จึงเป็นสิ่งพึงปรารถนาของทุกประเทศในอันที่จะป้องกันมิให้ธนาคารล้มละลายซึ่งจะเป็นผลเสียหายต่อสาธารณชนรวม ทั้งอาจก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย มาตรการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการดำเนินงานของธนาคารให้เป็นไปด้วยความราบรื่น ประสพผลสำเร็จ ซึ่งในแต่ละประเทศอาจจะนำมาตรการอย่างเดียวกันหรือต่างกันไปใช้ หน่วยงานต่าง ๆ อาจจะมีชื่อเรียกโครงสร้าง วิธีการดำเนินงานที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญจะเหมือนกันทุกประเทศคือ ควบคุมให้ธนาคารดำเนินงานในวิถีทางที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสาธารณชน หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาล และธนาคารกลาง

✓ ก. หน่วยงานของรัฐบาล

หน่วยงานของรัฐบาลที่ทำหน้าที่ควบคุมธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทยคือ กระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้มีความอำนาจในการกำหนดระเบียบและเงื่อนไขที่ธนาคารพาณิชย์ต้องปฏิบัติตามโดยอาศัยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 และประกาศกระทรวงการคลังซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์

✓ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากความสลับซับซ้อนเกี่ยวกับการจดทะเบียนจัดตั้งธนาคารทำให้หน่วยงานของรัฐบาลที่ทำหน้าที่ควบคุมธนาคารพาณิชย์แยกเป็นหน่วยงานใหญ่ ๆ ดังนี้

- 1) The Comptroller of the Currency เป็นหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลังของสหรัฐอเมริกา (Treasury Department) ในกรุงวอชิงตัน คีทำหน้าที่ควบคุม National Banks ให้ปฏิบัติตาม National Bank Act รวมทั้งการตรวจ

สอบเพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินงานของธนาคารเป็นไปด้วยความราบรื่นมั่นคงปลอดภัยและให้บริการที่ตรงกับความต้องการของชุมชน

2) หน่วยงานประจำรัฐ (State Banking Authority) รัฐแต่ละรัฐจะมีหน่วยงานประจำรัฐที่มีหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของ State Banks ในรัฐของตนให้เป็นไปตาม State Bank Act รวมทั้งการตรวจสอบ State Banks ด้วย

3) องค์การรับประกันเงินฝาก (Federal Deposit Insurance Corporation) คือองค์การซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยได้รับการอนุมัติการจดทะเบียนจากรัฐบาลกลาง (Federal Government) ทุนเริ่มแรกขององค์การมาจากการขายหุ้นให้กระทรวงการคลัง ธนาคารกลาง และค่าเบี้ยประกันที่เก็บจากธนาคารที่เป็นสมาชิก ผู้บริหารองค์การประกอบด้วย คณะกรรมการบริหาร (Board of Directors) 3 คน คือ Comptroller of The Currency และคณะกรรมการอีก 2 ท่าน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี โดยได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา

FDIC มีอำนาจในการออกกฎควบคุมธนาคารที่เป็นสมาชิกห้ามมิให้ธนาคารสมาชิกกระทำการบางอย่างที่เห็นว่าไม่สมควร เช่น ห้ามธนาคารสมาชิกจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประเภทที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposit) กำหนดอัตราการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ (Savings and Time Deposits) ของธนาคารสมาชิก และมีอำนาจในการรวม (Merge) ธนาคารสมาชิกเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ FDIC ยังมีอำนาจในการตรวจสอบธนาคารสมาชิกและสามารถที่จะเพิกถอนการเป็นสมาชิกของธนาคารใดธนาคารหนึ่งได้ถ้าเห็นว่าการทำงาน of ธนาคารไม่ตรงตามมาตรฐานขององค์การหรือไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับขององค์การร้อยละ 97 ของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดในประเทศ สหรัฐอเมริกาเป็นสมาชิกขององค์การประกันเงินฝากนี้ ธนาคารที่เป็นสมาชิกของ Federal Reserve System ซึ่งได้แก่ National Banks และ State Member Banks จะต้องประกันเงินฝากไว้กับองค์การ ส่วนธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ได้แก่ State Banks ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของ Federal Reserve System และ Mutual Savings Bank เฉพาะธนาคารที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตรงตามมาตรฐานที่องค์การกำหนดเท่านั้นจึงจะได้รับการ

พิจารณาเข้าเป็นสมาชิกของ FDIC

หน้าที่ของ Federal Deposit Insurance Corporation

ก) รับประกันเงินฝากแก่ผู้ฝากเงินของธนาคารสมาชิก FDIC ในกรณีที่ธนาคารสมาชิก FDIC จำเป็นต้องปิดการดำเนินงานและไม่สามารถจ่ายคืนเงินฝากให้แก่ผู้ฝากเงินได้ ผู้ฝากเงินจะได้รับเงินชดเชยจากองค์กรที่เป็นเงินสดเท่ากับจำนวนเงินฝากทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือโดยการโอนสิทธิเรียกร้องในเงินฝากที่ผู้ฝากเงินมีอยู่ต่อธนาคารสมาชิกที่ปิดการดำเนินงานไปไว้ยังธนาคารสมาชิกอื่น ดังนั้นผู้ฝากเงินไว้กับธนาคารที่เป็นสมาชิกของ FDIC ย่อมจะได้รับความคุ้มครองจากองค์กรเสมอ

ข) ป้องกันการล้มเลิกกิจการของธนาคาร ในกรณีที่ธนาคารสมาชิกประสบปัญหาทางการเงินซึ่งอาจจะมีผลถึงการล้มเลิกกิจการ FDIC ได้รับอำนาจตามกฎหมายที่จะให้กู้ยืมเงินแก่ธนาคารสมาชิกนั้น เพื่อช่วยแก้ไขสถานการณ์ให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้ หรืออาจเข้ามาจัดการให้มีการรวมกิจการกับธนาคารอื่นที่เป็นสมาชิก โดยอยู่ในขอบข่ายที่จะทำให้องค์การเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

โครงการประกันเงินฝากขององค์กรรับประกันเงินฝากในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นองค์กรที่ช่วยคุ้มครองผู้ฝากเงินของธนาคารพาณิชย์ให้มีความปลอดภัยมากขึ้น เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจของประชาชนต่อสถาบันการธนาคารว่าจะได้รับเงินคืนไม่ว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ใด ๆ ซึ่งมีผลทำให้โอกาสที่ธนาคารจะต้องเลิกล้มกิจการมีน้อยลง การประกันเงินฝากมีส่วนสำคัญในการรักษาเสถียรภาพของปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบธนาคาร นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมการค้าเงินงานของธนาคารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเนื่องจากองค์กรทำการควบคุมและตรวจสอบผลการดำเนินงานของธนาคารสมาชิกอยู่เสมอ ตลอดจนให้คำแนะนำต่าง ๆ และแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงนโยบายและการดำเนินงานของธนาคารให้ดียิ่งขึ้น แม้ว่าโครงการประกันเงินฝากจะเป็นโครงการที่มีประโยชน์แก่สาธารณชนมากที่สุดก็ตาม แต่ไม่ปรากฏว่ามี การจัดตั้งโครงการ เช่นนี้ขึ้น ในประเทศอังกฤษและประเทศไทย และนอกจากนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีหน่วยงานใดของรัฐบาลอังกฤษที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในประเทศอังกฤษเป็นประจำ

✓ ข. ธนาคารกลาง

หน้าที่ประการหนึ่งของธนาคารกลางที่เกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์คือการกำหนดเงื่อนไขให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามลوائحการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมดูแลการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม การปฏิบัติงานที่บกพร่องอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบการธนาคารของประเทศ รวมทั้งเศรษฐกิจของประเทศด้วย ธนาคารกลางของประเทศไทยคือ ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand) ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยอาศัยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 และประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งออกตาม พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ซึ่งธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องปฏิบัติตามนับตั้งแต่การจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ วิธีการดำเนินงานจนกระทั่งถึงการตรวจสอบ หากมีข้อบกพร่องและมีการกระทำที่ไม่ปลอดภัย ธนาคารแห่งประเทศไทยจะแนะนำให้แก้ไขเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์

✓ สถาบันที่ถือว่าเป็นธนาคารกลางของประเทศสหรัฐอเมริกาคือ Federal Reserve Bank ธนาคารกลางของประเทศไทยมี 12 แห่ง ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยและประเทศอังกฤษที่มีธนาคารกลางเพียงธนาคารเดียว อย่างไรก็ตาม นโยบายในการดำเนินงานของ Federal Reserve Bank ทั้ง 12 แห่งนั้นจะขึ้นอยู่กับการประสานงานและควบคุมโดย Board of Governors ในกรุงวอชิงตัน โครงสร้างของธนาคารกลางลักษณะนี้ก่อให้เกิดการดำเนินงานในระบบธนาคารกลาง (Central Banking System) ซึ่งเรียกว่า Federal Reserve System ทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นสมาชิก (Member Bank) ซึ่งประกอบด้วย

- 1) National Banks กฎหมายของรัฐบาลกลางกำหนดไว้ว่า National Banks จะต้องเป็นสมาชิกของ Federal Reserve System โดยปริยาย
- 2) State Member Banks ธนาคารที่จดทะเบียนภายใต้กฎหมายของรัฐอาจขอเข้าเป็นสมาชิกของ Federal Reserve System ได้ ถ้ามีคุณสมบัติตาม

มาตรฐานที่ Federal Reserve System กำหนดไว้

Federal Reserve อาจใช้อำนาจตามกฎหมายที่เรียกว่า Federal Reserve Act ในการควบคุมธนาคารสมาชิกทั้งหมด การตรวจสอบธนาคารสมาชิก อาจกระทำได้โดยตรงด้วยตนเอง หรือจากรายงานการตรวจสอบของ Comptroller of the Currency หรือจากหน่วยงานประจำรัฐที่มีหน้าที่ควบคุม State Banks ก็ได้ซึ่งการตรวจสอบของ Federal Reserve นี้ มักจะเป็นการตรวจสอบเฉพาะบางจุดที่สำคัญ ๆ เท่านั้น

ธนาคารกลางของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับอำนาจตามกฎหมายให้ทำการควบคุมและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ในประเทศ หากธนาคารใดฝ่าฝืนหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องกฎหมายใดที่กำหนดบทลงโทษต่อผู้ประกอบการและธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ ไว้สำหรับธนาคารกลางของประเทศอังกฤษซึ่งเรียกว่า ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of England) มีหน้าที่ทางด้านการควบคุมธนาคารพาณิชย์ในประเทศที่แตกต่างไปจากธนาคารแห่งประเทศไทยและ Federal Reserve Bank . . . โดยที่ในประเทศอังกฤษไม่มีกฎหมายกำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยควบคุมธนาคารพาณิชย์ ดังนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจึงไม่มีอำนาจในการควบคุมดูแลและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ กฎหมายที่มีอยู่ เป็นเพียงการอนุมัติให้ธนาคารแห่งประเทศไทยขอข้อมูลที่ต้องการจากธนาคารพาณิชย์ และให้คำแนะนำและกำหนดแนวทางให้ธนาคารใด ๆ ปฏิบัติตามเพื่อความปลอดภัยได้ภายใต้รับอนุมัติจาก The Treasury (Bank of England Act 1946) (10) อย่างไรก็ตามอำนาจดังกล่าวนี้ยังมิได้เคยถูกนำมาใช้ ถึงแม้ว่ากฎหมายจะไม่ได้บังคับให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามคำแนะนำของธนาคารกลาง แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องการที่จะให้ธนาคาร

(10) Reference Division Central Office of Information, British Banking and Other Financial Institutions (London : Her Majesty's Stationery Office., 1974), p. 12.

พาณิชย์เหล่านั้น เชื่อฟังและปฏิบัติตามจริง ๆ อาจทำได้โดยการบีบบังคับทางอ้อม นั่นคือการ
ปฏิเสธการรับฝากเงินไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ธนาคารพาณิชย์
มากมายหลายประการ แต่ปรากฏว่ามาตรการอันนี้ก็ยังมีเคยนำมาใช้เช่นกัน

ในทางปฏิบัติธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายถือว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็น
เพียงสื่อกลาง ในการติดต่อกันระหว่างธนาคารพาณิชย์และรัฐบาล เพื่อการพบปะหารือและ
ติดต่อกันอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอระหว่างผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์ ผู้บริหารของธนาคารแห่ง
ประเทศไทย และผู้แทนจากสมาคมธนาคารเกี่ยวกับ เรื่องการดำเนินงานและนโยบายของ
ธนาคารพาณิชย์ความสัมพันธ์เหล่านี้ เป็นไปในลักษณะของความไวใจและเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน
มากกว่า เป็นการบังคับให้มาพบกัน ธนาคารพาณิชย์จะได้รับทราบถึงนโยบายและผลของ
นโยบายจากธนาคารแห่งประเทศไทยและในทางตรงกันข้ามการพบปะกันนี้ธนาคารแห่ง
ประเทศไทยจะเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ธนาคารพาณิชย์เสนอแนะไปแถลงให้ The Treasury
ได้ทราบ

หน่วยงานของรัฐบาลและธนาคารกลางซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเป็นสถาบัน
ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้เป็นไปตามหลักปฏิบัติที่ได้กำหนด
ไว้ในกฎหมายการธนาคาร (Banking Law) โดยตรง และนอกจากกฎหมายการธนาคารแล้ว
ธนาคารพาณิชย์ยังจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับบางประการของสถาบันอื่น ๆ ที่จะมีผลเกี่ยว
เนื่องต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ด้วย เช่นกันและในบางกรณีระเบียบประเพณีต่าง ๆ
ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ประเทศ-
อังกฤษซึ่งเป็นต้นกำเนิดของระบบการธนาคารที่เก่าแก่ประเทศหนึ่งนั้นไม่ปรากฏว่ามีกฎหมาย
หรือกฎข้อบังคับโดยเฉพาะที่นำมาใช้ในการควบคุมการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์โดยตรง
ดังเช่นในประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้นระเบียบประเพณีอันเก่าแก่ที่ได้ถือ
ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานจึงถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการควบคุมการดำเนินงานของธนาคาร
พาณิชย์ในประเทศไทย กฎหมายการธนาคารตลอดจนระเบียบข้อบังคับที่มีผลต่อการดำเนินงาน
ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ประเทศไทยอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำมา
แสดงให้เห็นจากตารางที่ 9

ตารางที่ 9

กฎหมายระเบียบข้อบังคับและประเพณีที่มีผลต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์
ในประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศไทย	ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา
1. พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2522	1. The Bank Charter Act 1844	1. Federal Reserve Act
2. ประกาศกระทรวงการคลัง	2. The Bank of England Act 1946	2. National Bank Act
3. ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย	3. The Company Act 1948, 1967	3. State Bank Act
4. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วน	4. The Bill of Exchange Act 1882	4. Securities Exchange Act of 1934
- จำนวน	5. The cheques Act 1957	5. The Truth in Lending Act
- ค่าประกัน	6. The Stamp Act 1891	6. The Bank Protection Act of 1968
- ก้าวเงิน	7. The Protection of Depositors Act 1963	7. The Civil Rights Act 1968
5. พระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ.2514	8. ประเพณี	8. Uniform Commercial Code
6. พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ.2501		

การจัดองค์การของธนาคารพาณิชย์

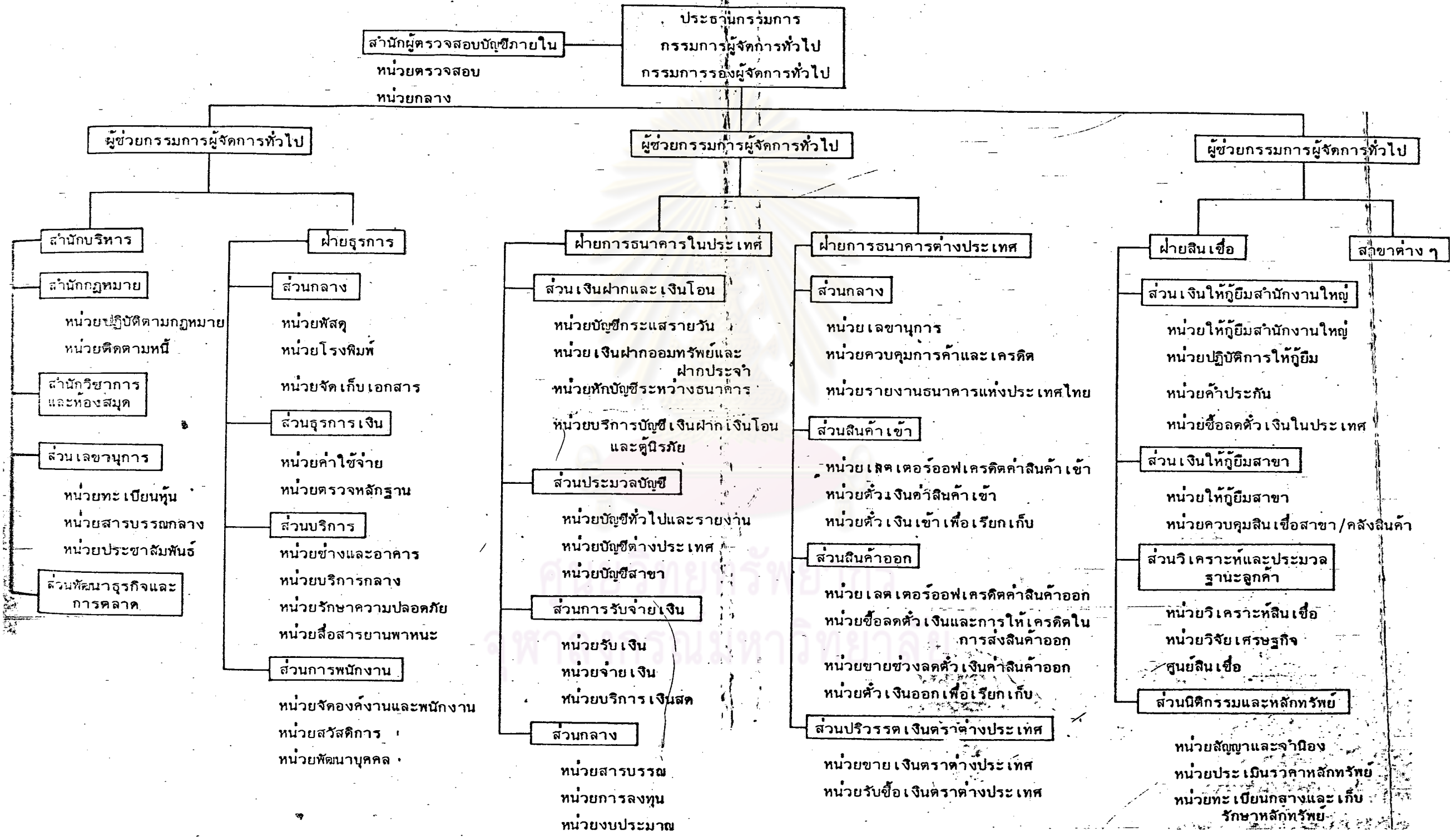
ธนาคารพาณิชย์โดยทั่ว ๆ ไปจะมีการจัดแบ่งงานและจัดหมวดหมู่งานที่มีลักษณะเหมือนกัน เข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป อาทิเช่น แบ่งออกเป็นฝ่าย แผนก ส่วน และหน่วย เป็นต้น การแบ่งงานภายในธนาคารจะขึ้นอยู่กับขนาดของธนาคาร ลักษณะของงาน ปริมาณงาน ตลอดจนเป้าหมายและนโยบายของแต่ละธนาคาร อย่างไรก็ตามธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคารไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก ปริมาณงานมากหรือน้อยเพียงใด หรืออยู่ในประเทศที่ห่างไกลกันเพียงใดจะมีหน่วยงานขั้นพื้นฐานเหมือนกัน ซึ่งได้แก่ การให้สินเชื่อ การลงทุน การบัญชี การรับและจ่ายเงิน การตลาด และการต่างประเทศ ธนาคารบางธนาคารอาจจะไม่แสดงให้เห็นหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในการจัดองค์การซึ่งมีได้หมายความว่าธนาคารแห่งนั้น ๆ ไม่มีการปฏิบัติงานประเภทนั้น แต่เนื่องจากปริมาณงานที่ปฏิบัติมีไม่มากเพียงพอหรือลักษณะของงานมีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่งานอื่นที่สำคัญมากกว่าจึงไม่ได้จัดตั้งเป็นหน่วยงานประเภทนั้นขึ้นโดยเฉพาแต่ได้นำไปรวมไว้กับหน่วยงานอื่น

จากแผนภูมิที่ 1 2 และ 3 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการจัดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นจะเห็นได้ว่า การจัดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย เริ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่าการจัดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา มีการจัดองค์การโดยการแยกงานทางด้านการค้าเงินงาน (Operation) และงานทางด้านการบริหาร (Management) ออกจากกัน การจัดแบ่งงานจะยึดหลักหน้าที่ที่จะต้องกระทำซึ่งมีผลดีในการก่อให้เกิดการปฏิบัติเฉพาะอย่าง เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบก็จะมุ่งต่อการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งหรือในกลุ่มกิจกรรมที่เหมือน ๆ กัน ทำให้องค์การได้ใช้ประโยชน์จากความถนัดและความชำนาญของบุคคลได้ดียิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแก่บุคคลที่ประจำหน้าที่นั้น ๆ และเป็นผลให้เกิดการประหยัดแก่องค์การด้วย นอกจากนี้ขอบเขตของการควบคุมของการจัดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศทั้งสองจะมีลักษณะเป็นรูปพีระมิดที่ลาด (flat) นั่นคือภายใต้การควบคุมของกรรมการผู้จัดการทั่วไปหรือประธานกรรมการจะมีผู้บริหารชั้นสูง เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา

เป็นจำนวนหลายคน สำหรับการจ้ดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศอังกฤษนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดแบ่งหน้าที่งานไม่ชัดเจนทำให้เข้าใจยากกว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่อะไรบ้างในองค์การ นอกจากนั้นยังไม่ได้แยกหน้าที่งานทางด้านการดำเนินงานออกจากหน้าที่งานทางด้านการบริหาร โดยเด็ดขาด ไม่ได้มีความมุ่งหมายในอันที่จะก่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่างของพนักงาน ดังเช่นธนาคารในประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมีแนวความคิดที่ว่าผู้บริหารควรมีความรู้ความชำนาญในงานทุก ๆ ด้านมากกว่าความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่ง ขอบเขตของการควบคุมของการจ้ดองค์การจะมีลักษณะเป็นรูปพีรามิดที่ชัน (Tall) นั่นคือ ภายใต้การควบคุมของผู้จัดการใหญ่จะประกอบด้วยผู้ช่วยผู้จัดการหรือผู้จัดการ 2 คนด้วยกัน และแบ่งงานออกเป็น เขตหรือแบ่งส่วนงานโดยยึดตามพื้นที่ซึ่งให้ผลดีทางด้านการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน เพราะมีหน่วยงานอยู่ใกล้ชิดกับการดำเนินงาน ส่งเสริมให้ผู้บริหารได้ให้ความสนใจและเกิดประสบการณ์ต่อสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ และภาวะของตลาดทั้งยังช่วยให้ผู้บริหารในแต่ละเขตสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ทันท่วงทีและกิจกรรมที่อยู่ในสถานที่เดียวกันยอมจัดให้มีการประสานงานและการควบคุมได้ง่ายยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามแนวโน้มการจ้ดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศอังกฤษในปัจจุบัน เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการเน้นถึงเรื่องความชำนาญเฉพาะอย่าง เช่นเดียวกันกับการจ้ดองค์การของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา

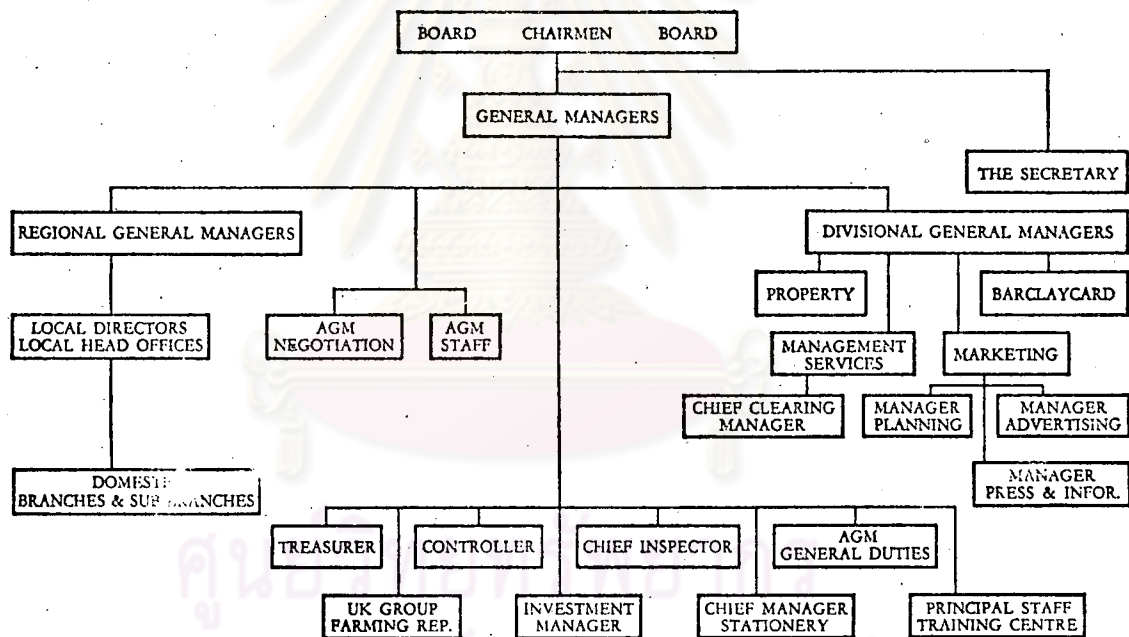
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสดงผังการจัดองค์การของตัวอย่างธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

แสดงผังการจัดองค์การของตัวอย่างธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

BARCLAYS BANK U.K. MANAGEMENT LIMITED

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ ๓

แสดงผังการจัดองค์การของตัวอย่างธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่มีสาขาของประเทศสหรัฐอเมริกา

